

LEO LEESMENT 100

2002. aastal möödus 100 aastat õigusteadlase, TÜ professori Leo Leesmenti sünnist. Ülikooli raamatukoguga ei olnud ta seotud mitte üksnes õppejõu-lugejana, vaid ka töötajana — ta oli 1958. aastal loodud käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna esimene juhataja ja töötas sellel kohal kuni pensionile siirdumiseni 1965. a.

Leo Leesment sündis 17. aprillil 1902 Riias advokaat Jaan Leesmenti (hiljem Pärnu esimene eestlasest linnapea) vanema pojana. Kooliteed käis ta Pärnus. Olnud a. 1918–1921 sõjaväeteenistuses ja sõjakoolis, lõpetas ta gümnaasiumi eksternina al-

les 1922. a. Samal aastal sai Tartu Ülikooli õigusteaduskonna vabakuulaja L. Leesment üliõpilaseks, studiumi lõpetas ta 1925. a. I järgu diplomiga. Tartu Ülikooli teadusliku stipendiaadina täiendas L. Leesment end seejärel välismaal (Viinis, Pariisis jm.) ja tegi ka teaduslikku uurimistööd. Oma magistri- (1926) ja doktoritööga (1932) tõusis L. Leesment Tartu Ülikoolis väljakujunenud uue õigusajaloolise koolkonna silmapaistvaks esindajaks.

Tartu Ülikoolis alates 1938. a. erakorralise tsiviilõiguse professorina ja Teise maailmasõja päevil kriminaalõiguse professorina töötanud Leo Leesment polnud sõjajärgses nõukogude ülikoolis professoriks sobiv. 1950. a. pidi ta “omal soovil” loobuma ka dotsendiametist. Peatselt järgnenud vangistus pööras perspektiivikalt alustanud ja tunnustuse saavutanud teadlase-õppejõu senise elu ja tegevuse täielikult pea peale. 1956. a. vangilaagrist vabanedes oli Leo Leesment ju alles parimas eas mees, paraku polnud katkenud kohast uuesti alustamine enam võimalik — tsiviilõiguse ja -protsessi kateedri vanemlaborandi koht ja õppeülesande täitmine I kursuse juuraüliõpilaste kursusetööde juhendajana võimaldas üksnes olla oma eriala lähedal. Ülikooliringkonnas võis ta leivateenimiseks leida veel mõningast rakendust hea keelteoskusega, kõige enam vajati muidugi vene keele tundmist. Tema isikuarhiivis leiduvaist päevikumärkmeist loemegi — rektorile kõne tõlge, üliõpilaste teaduslike tööde resümeeid, *Acta*’de tutvustamisbrošüüri eeltööd, söökla kontrolli tõlge jne. Aasta pärast sai L. Leesment töökoha ülikooli raamatukogus. Olgugi et esialgu formaalselt katseajaga restauraatori ametikohal, oli bibliograafitöö kogenud teadusemehele hästi vastuvõetav. Raamatukogus oli lisaks kasinale teenimisvõimalusele temale igati sobiv keskkond — seal oli rikkalikult ajaloolist teaduskirjandust, millest ta pikka aega oli puudust tundud, ja haritud seltskond, kellega sai (tema enda sõnul) kõnelda isegi prantsuse keelt. Varases eas loomulike “kodukeeltena” omandatud saksa,

vene, prantsuse ja läti keele oskusele oli õpingute vältel lisandunud hulk teisi, ka vanu ja idakeeli. Oma teadmiste laialdase haarde ja laadi poolest oligi ta mitme juristi meenutustes lähem ajaloolastele või filoloogidele. Vangilaagri raske aegki olnud väga huvitav, sest seal sai juurde õppida seniteadmata sõnu ja kuulda uusi keeli. Ta jäi surmani “sinisilmselt naiivseks idealistiks ja entusiastiks oma suure hobi — lingvistika suhtes”, meenutab H. Siigur.

Raamatukogu ajaloos seostatakse käsikirjade järjekindlama läbitöötamise algust prof. Leo Leesmenti tööletulekuga 1957. a. viimases kvartalis, järgmisel aastal sai temast vastloodud käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna juhataja. L. Leesmenti tollaegse töö sisu saab kõige paremini hinnata käsikirjade inventariraamatute ja kataloogide ning muidugi käsikirjakogu enda põhjal, mida asuti täiendama vanaraamatu kogu läbi vaadates. Oluline oli pooleteisesaja aasta jooksul kogunenud manuskriptide arvelevõtmine ühtses inventariraamatus. Selle tulemusena fikseeriti L. Leesmenti teenistusaja lõpuks 1965. aastal käsikirjakogu säilike arvuks 1730 inventeeritud ühikut. Sorteeriti, kirjeldati ja võeti manuskriptide kogus arvele ka raamatukogusse kogunenud arhiivipärandid (Löwenwolded, Liphartid, Sonntag, Grabar, Puusepp, Baer, Goebel, Krause jt.), eraldi inventeeriti Karl Morgensterni käsikirjapärand (üle 500 säiliku). Raamatukogu tollaegne kirjavahetus näitab põhjalikkust teatmetöös. Vastutuleliku ja suhtlemisaltina abistas L. Leesment ealt nooremaid teaduslikke töötajaid, aspirante ja üliõpilasi ka vanade tekstide lugemisel ja tõlkimisel. Saksakeelsete gooti kirjas või ladinakeelsete tekstide lugemisoskus oli ju sõjajärgsel ajal tugevasti taandunud — vanad oskajad olid ära läinud või ära saadetud, uusi oskajaid ei koolitatud.

Leo Leesmenti teeneks on ka raamatukogu ajalooliste varade tutvustamine üldsusele — ta jagas selgitusi raamatukogu külalistele ja avaldas artikleid raamatukogu varadest (inkunaablid, autograafid, orientaal- jt. käsikirjad jm.). Pikem kirjutis valmis noorest Liivimaa reisimehest Otto Friedrich von Richterist, kelle kogutud orientaalkäsikirjad kingiti pärast tema hukku idamaareisil 19. saj. teise kümnendi lõpul ülikooli raamatukogule. Hiljem, pensionipõlves, kirjutas L. Leesment raamatukogust sõnumeid peamiselt venekeelsetele ajalehtedele, viimati veel 1984. a. rareteetide püsinäitusest raamatumuuseumis. Talle oli iseloomulik inimlik huvi tema kunagist raamatukogutööd jätkavate inimeste, ka noorte ja algajate vastu.

Raamatukogu käsikirjakogusse loovutas Leo Leesment üht-teist säilitamisväärset ka ise lisaks. Kui inventeerimisel tulid ette hiinakeelsed materjalid, lisas ta sinna omaenda hiina keele õppeharjutusi jm. materjale õpingutest Pariisis Elavate Idakeelte Instituudis (1931–1932). Manuskriptide kogusse lisandusid tema masinakirjas doktoritöö 1929. aastast, samuti nooremas eas kogutud sugu-puu uurimise materjalid. Autograafina säilitamisväärseks pidas Leo Leesment

Pärnumaa üliõpilaskogu päevade sõbra professor Theodor Lippmaa, soome ajaloolase ja TÜ-s professorina töötanud Arno Rafael Cederbergi, ungari õigusteadlase ja samuti TÜ-s professorina töötanud István Csekey ning maailmamainega eesti astronoomiateadlase Ernst Öpiku kirju.

1980. aastate alul nõustus Leo Leesment ettepanekuga säilitada oma arhiivimaterjalid tervikliku isikuarhiivina ülikooli raamatukogus ja siitpeale ei toonud ta enam taskupõhjas üksikuid pabereid, vaid arhiivimaterjalid (tööde käsikirjad, teenistusalsed ja biograafilised dokumendid, fotod) hakkasid laekuma partiidenä. Selle kokkukoondamises abistas vana professorit õigusajaloo alal tegutsema asunud aspirant-õppejõud Peeter Järvelaid ning 1985. aastal jõudiski raamatukokku seitsmes jaos üleantuna peamine osa Leo Leesmenti arhiivipärandist (F 93).

Leo Leesment suri Tartus 16. jaanuaril 1986. Raamatukogusse on jäänud tema tööd, jäljed siinsest tegevusest ning mälestus sõbralikust inimesest.

Mare Rand

SIIRI LUTS IN MEMORIAM

24.11.1933–24.11.2002

Siiri Luts sündis Tartus. Mõne aja pärast sai temast Tallinna tüdruk. Soov õppida ülikoolis eesti keelt ja kirjandust tõi Siiri pärast keskkooli lõpetamist 1952. a. tagasi sünnilinna. Siin viis elu ta kokku noore etnograafi Arved Lutsuga. Siiri sünnipäeval 24. novembril 1956. a. registreeriti nende abielu, millest sündis kaks poega.

Pärast studiumi lõpetamist 1957. a. tuli Siiri Luts tööle ülikooli raamatukogusse, täpsemalt õpperaamatukogusse, kus ta oli raamatukoguhoidja, vanemraamatukoguhoidja ja sektorijuhataja. 1986. a. usaldati talle majandusteaduskonna raamatukogu juhatamine. Sellelt ametikohalt siirdus ta 1999. a. augustis pensionile. Lahkumine polnud vabatahtlik, millest jäi väike okaski hinge.

Siiri oli sügavate kultuurihuvidega ja väga seltskondlik inimene. Temaga oli kerge suhelda, seda nii üliõpilasena laenutusleti ees kui kolleegina. Inimese tõelise loomuse avab mõni esmapilgul tähtsusetuna tunduv seik. Meenub, kuis imetlesime kolleegidega hõbeehet, mis kaunistas Siiri pluusi tema viiekümneandal sünnipäeval. Ta lausus, et ehitis end lugupidamise märgiks oma töökaaslaste vastu...

Malle Ermel